

WWW.UNILIB.RS

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 7.

У Новом Саду, 15. априла 1908.

Год. I.

САДРЖАЈ: Конгрес Словенског учитељства у Прагу. — Тежње за преображајем школе. — Одношај педагогије према психологији. — Реч, две о рачуну у осн. школи, од Т. Костића. — Педагошки преглед: Француска. — Школа и настава: Рад комисије за израд у зак. о нар. школама у Србији. — Учитељство: Конгрес слав. учитељства у Прагу. — Практичне обраде: Плетење женске чарапе. — Из школеке самоуправе: Нови епарх. школ. надзорници. — Решења Школ. Савета. Извештај ЕШО у Темишвару за 1904-5. г. — Белешке. — Нове књиге. —

Конгрес словенског учитељства.

Овог лета одржаће се у Прагу Конгрес словенског учитељства. То ће бити 9. јула о. г. по н. к.

Значајна је ово појава у просветном животу Словенства, а да ће рад конгреса бити изведен на добром основу, сведочи програм рада, који у целини доносимо у овом броју. Уз то нас учвршћује у том уверењу и та околност, што је цела ствар у добрим рукама — у рукама Чеха. Чешки учитељи су и до сад у сваком свом раду, залагали се оном истрајношћу, која је већ чувена као одлика у опште целог чешког народа. Том одликом постигао је чешки народ успех, да је постао најкултурније словенске племе, које се такмичи у просвети, уметности, индустрији, трговини и земљорадњи, са напредним западним несловенским народима. Та околност улива нам вере, да ће кроз цео рад конгреса словенских учитеља струјати свежина, да ће стваран резултат његова рада бити обртна тачка, која ће за будућност дати смишљен правац и правилан распоред, по којем ће се народном образовању словенских племена дати што приближнији заједнички тип.

Но осим значајности тог конгреса по народни просветни напредак, рад конгреса треба знатним делом да утиче и на заједницу свег словенског учитељства.

Без те заједнице слабио би општи заједнички рад на народној просвети. Том

заједницом, пак, и учитељство мањих словенских племена добило би полета за извођење просветних идеала, како својих учитељских, тако и целог свог народа. С друге стране била би така заједница, моћна заштита и меродавац судија, против реакционарских покушаја на школу и њезине раднике, долазили ти покушаји од туђина или поникли у самом племенском друштву.

Така снажна заједница, челичила би, дакле, вољу за просветни рад, штитила би педагошке истине у практичном извођењу, понела би бујно општи просветни рад угледном висином, створила би срећеност у општем просветном раду и тиме би створила могућност, да дело основне народне наставе, а затим опште просвећености народне у целом Словенству, добије свој изразити облик, а уједно да добије значај одређеног циља, којим би Словенство упоредо стало са културнијим расама. У тако угледној заједници и свака саставна јединица, дошла би на просветном пољу до јаче вредности, јер би и она фактичким успесима, тако смишљеног рада, заиста завредила бољи углед, стварнију вредност.

Велико би то дело било, ако се само и у редован колосек доведе. А ако се и тај увод само постигне, ко да посумња у успех таког величанственог рада!

Колико је у опште по науку значајна главна тема „О народном васпитању“, која ће се на конгресу темељно распра-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вити по свима научним гранама, не мање је важна и друга тема „О задаћи и сврси Савеза Словенског Учитељства“ међу учитељима. Резултати обе расправе, имаће да створе једну стварну целину, која својом језгровитошћу треба да поведе тај просветни рад заједничком процвату опште словенске народне просвете. Тако културно дело не може имати непријатеља. А свима нама, који смо чланови велике словенске заједнице служиће на понос и дик у таква рад.

За значај тога покрета прво признање припада прелагачком духу браће Чеха, а за успех у томе раду, сваки ће жњети онако, како буде неговао поверени му талант.

Топло поздрављамо мисао тако племенита рада и желимо стварна успеха!

з.

Тежње за преображајем школе.

У корист преображаја школе, постоји један педагошки захтев, који се све јаче истиче. То је саморадна ученикова у настави. Ово није нов захтев, још од Песталоција се развијала педагогија с тим захтевом. Па ипак, тешко да се на икоји захтев тако мало пази као на тај. У првој линији сматра се као сметња томе, опсежност прописаног наставног градива; и заиста кад човек проучи наставне планове, разумеће, да је тај приговор оправдан. На западу држе, да ова претрпаност у наставним плановима води специјализацију. Наставне планове праве обично стручњаци и то они, који се баве што је више могуће са мање струка или само једном. Ови обично те своје струке или ту једну сматрају за нарочито важну. У педагогији се све више негује специјалност; ако се неко бави са више струка или грана педагогије и њених помоћних наука, држе га за површног. Но лајпцишки учитељ Lüttge вели: „За израду наставног плана само је онај способан, који је у стању да прегледно ухвати цео наставни рад, који уме да оцени сваку поједину струку према вредности и значају, а осим тога све појединости наставног градива са ђачким

очима да посматра.“ Ко је у дугогодишњем педагошком раду присвојио такав преглед и таку проницавост, томе се може веровати, да ће умети водити рачун о свакој појединости, која се тиче наставног градива; а тих појединости има много.“ Наставни план сам по себи, треба да буде само правац за избор, сређивање и обраду наставног градива; у појединостима, колико је потребно, треба да се сам учитељ испомогне посебним списима. На крају је ипак учитељ ту, који треба да помаже захтев у погледу саморадне; наставни план само ствара прилике. Учитељ треба да је за леђи наставном плану и да бира из њега згодне појединости; а баш највише се у томе греша. И у самом наставном поступку има много погрешнога; даје се много, а у ствари мало може да се обради. А обрада наставног градива је главно; у томе треба ученик да се упути да буде сам свој учитељ. Како ли се многи учитељ тешко одваја од извесних операција у рачуну, па ипак дође до искуства у повторној школи, да се сва она спрема, која се на силним рачунским примерима вежбала, опет изгубила. „Ко хоће умно самостално да ради, мора бити способан да сам себи истакне наставни циљ, сам да изнађе мисаони пут и да означи поједине делове циља, које поступно треба да постигне (Lüttge). Он мора природним путем самостално стећи извешан метод и технику у раду. Напротив, питање учитељево сувише прави дете несамосталним; смета му да само изналази пут и да примењује средства, којима ће доћи до циља. Учитељ треба много више да изазива питања и да указује пут којим ће се доћи до одговора на та деца питања, али и опет дете само треба да иде тим путем. Изнад свега ученику треба дати маха, да пита о ономе што још жели знати; тако ће пазити на онај пут, који га води циљу и тако ће сазнати средства, која су му потребна да сазна жељено. А ако је настава тако удешена, то не треба ученик да се служи само речју, него и радом и цртањем; поред наставе у цртању, треба да у наставном плану добије места и рад. Радом и наставом у цртању, буде се и негују и основе

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У живог представљања и маште и појимања уметничких облика; настава у језику може даље развијати рад на том основу. Но погрешно је почети наставом у језику у уметничком васпитању; дете мора стећи представе прво помоћу схватања, довести их у везу с речима, пре него што би му машта самостално радила с речима. Обрада метода и технике у раду, не може се обићи ни код наставе у писменим саставима. А ако се дете извештило да влада тим помоћним средствима до извесне границе, а ово треба да буде у последњој школској години, то треба да му се пружи прилика, да своју спрему у писмености окуша у слободном саставу; на овом месту оправдана је потпуно и домаћа задаћа. У ранијим разредима треба да се ђаци само спремају за слободне писмене саставе; а свугде у том раду треба да се што више иде за саморадњом. И у рачуну треба да је циљ: самосталан учеников рад, без учитељеве помоћи, а овде се иде за тим да се деца спреме примењивањем на стварне рачунске случајеве, који поничу из најближег искуства и интересовања дечјег. Дете треба да се привикне, да без помоћи учитељевих питања само пронађе и значи оно, о чему треба да рачуна, а тако и да правилно тражи пут којим ће решити задаћу; учитељ ће му у томе помоћи подесним питањима, само давајући потребан правац, у којем треба да се креће мишљење. Добро је, ако учитељ сам себи спреми задаће, примењивањем онога што је главно у њима, на прилике у месту, а у том послу и ученике узме у помоћ.

*

Ми смо у главним потезима изнели становиште признатих западних педагога, у погледу главнијих управо битних основа у настави, васпитању и образовању. И ако не можемо у стопу ићи за њима, дужност нам је да водимо рачуна о развоју педагошке науке, те да тако боље упућени и у својем раду изналазимо тежиште стварнијег и успешнијег рада, а у исто доба напуштамо оне неподености, које су прокламоване као неки канон, а у ствари су често камен спотицања правој настави, истинитом васпитању и стварном образовању.

Држимо да је за правог и одушевљеног учитељског радника, веома интересно и корисно уживање, кад изналази важне истине признатих умних школских људи и примењује их са оним чињеницама, у којима он силом околности мора да ради, јер је тако прописано, јер се чека шаблонски успех. Сустретањем таквих праваца у учитељевој души, прекаљује се у њему мисао, постаје идеалиста у пуном смислу, а тиме и прави борац за истинску просвету; борац који се еманципује од свих ситничарских погледа и појимајући значај својег племенитог рада, одаје му се свом душом и свом вољом својом.

Само тако је могла доћи школа и просвета у напреднијих народа на угледну висину, па ће само тако доћи и код нас на ту висину, а не празним и често назадним наредбама.*) **Ђ. Михајловић.**

Одношај педагогије према психологији.

Превео **Мл. Ђурошевић**, учитељ у Обровцу.

(Свршетак.)

Педагози и психолози су признавали, да теорију, „душевних знања“ — треба поставити на психологију, али нису били у стању, да ове захтеве у истим остваре! Педагогија није умела, да установи чврсту везу између ове две науке у задовољавајућем начину. У овоме се скрива узрок, да је психологија далеко стојала од те околности, да решава поједине проблеме. У новије се доба психологија јакo развијала, па је у томе развоју своје и раширила тако јакo своје гране, услед чега и изгледа, да ће ова веза бити много чвршћа. Али ово не треба тако тумачити, да ће се педагогија претворити у примењену психологију, јер за решавање педагошких проблема, није задатак психологије, него је задатак педагогији, да их она решава.

Како психологија, тако је исто и педагогија потпуно самостална наука. Ове две науке приближује једна другој та околност, што оне заузимају своје место у ширем кругу филозофије.

*) Градиво у овом чланку узето је из ових дела: Pädag. Jahresbericht 1906. von H. Scherer, Leipzig 1907.; Pädag. Jahrbuch, 1906., Schmidt-Rosin, Berlin, 1907.; Pädag. Jahresschau, 1906, von E. Clausnitzer, Leipzig u. Berlin, 1907; Politische Pädagogik, Franz Kretschmar, 1904. Leipzig.

Али између свију филозофских знања, поред етике, налази се и психологија, која са педагогијом стоји у најтешњој вези.

Овај одношај зато стоји у тако тесној вези, што је само васпитање рад душевних функција а да нам се те функције разјасне, то је задатак психологије. Али ове душевне функције као што рекосмо, да је им педагошки карактер.

Установити пак педагошки поступак и културне вредносне стихије, које треба да нас одведу истакнутом циљу, то је задатак педагогије којој је од преке потребе упоређена и диференцијална психологија, јер општа психологија пружа нам само општу слику душевног живота.

Народна психологија, расветљава нам развитак душевног обележја једне заједница, као што је језик, митос и морал. Социјална психологија нас упознаје душевним животом једне масе; а диференцијална психологија, установљава оне разлике, које постоје међу појединим заједницама душевног живота као: народа, друштвене групе, племена, и појединаца и њиховог доба живота. За ово је најпотребнија психологија децјег доба живота.

Али педагогија ни са овим не може доћи својој мети, јер није доста само узети психологију за основу. Истина, да је најглавније познавање душевног живота; али је потребно познавање и телесног живота већ и с тога, што делање душевног живота, стоји у свези са телесним органима. Но све ово: како телесно, тако и душевно делање је на крају крајева обележје живота, и педагогија само тако може остварити свој смер, кад за развијање душевног обележја буде узела у свој програм рада културни правац.

На развитак душевног обележја само се тако може утицати, кад поступак поставимо на законе душевног обележја. И тако је педагогији крајња основа биологија.

Као што је између утицаја културних циљева најглавнији етички циљ, тако је међу обележјем живота, за педагога најглавније психичко обележје.

Но не само с погледом на научну педагогију, него је врло важно и на практичну педагогију познавање психологије. Не треба дакле држати се тога, да онај који је велики пријатељ психологије, да може механично оперирати са свима душевним функцијама, као са неким механичним аутоматом.

У пракси је врло важна практична психологија, а за познавање ове, нужне су и неке индивидуалне диспозиције.

Психолошка и биолошка знања, подижу човека у опште, на виши степен образованости, а душу учитеља обогаћују и чине ју племенитијом на тим духом кад буду задахнути и ученици, изаћи ће образованији и богатији знањем у школу живота.

Психолошка знања доприносе и то: да учитељ потпуно разуме, што ради као педагог, и знаће дати себи рачуна и о томе: да ли му је тај поступак био добар или погрешан, тако ће сачувати, себи труд а и време, које би утрошио, за покушај извесног правца или начина.

Познавање психологије као науке, доприноси и то: да практичну страну свога рада, знаде потврдити и теоријом, а тиме ће се интересовање и честољубље већма подићи.

Педагошка начела, која треба да послуже као правац у васпитачким раду, морају се узети готова из педагогије, која су се развила из школског земљишта. Наука никога не прави уметником, јер наука само расветљава уметнички поступак. Богата пракса и оданост позиву своје начиниће дотичног човека уметником.

Модерна педагогија не захтева само науку, већ она тражи и уметнике, који ће својим одушевљењем распалити душу будућег нараштаја.

Реч-две о рачунској настави у основној школи.

Али, колико је важно да будемо на чисто, колико рачуна треба узети у основној школи, толико је важније још и како само градиво да распоредимо кроз разреде. И од тога, дакле, јако зависи успех те наставе. Јер претоваривање није добро ни на којем ступњу, нити може од њега бити, било какве користи. А тек какве користи може бити, кад претоваримо почетне разреде! А ту мислим прва три разреда, нарочито I. и II. Отуда и настаје питање: Је ли оправдана данашња подела рачуна кроз све разреде основних школа? Одговара ли та подела оној сврси, која се рачуном истиче у тим разредима? На то можемо кратко одговорити: Не!

Шта значи то управо узети из рачуна у I. разр. до 20, и у II. до 100, кад баш у тим

бројним просторима лежи све тежиште онога терета, којега треба савладати, па да се целина постигне. Па тако је и са осталом поделом, где се у III. разр. има свршити до 1000, а у IV. безграничан простор. Та ко год је ма и само кратко време радио у I. разр. основне школе, али радио са пуно разумевања, могао је брзо искусити све оне велике тешкоће, са којима се морао борити, да своје малишане научи бар приближно добро рачунати. Ту се мора сваки број тако да обради и тако да исцрпи, да му не остане ни кутка једнога непречишћеног и неученог. Само се тако долази до сигурног и трајног успеха. Дакле није ту довољно само дати појма из четири рачунска вида — из сабирања, одузимања, множења и делења, него треба малишане упутити, да потпуно схвате садржину сваког броја. Треба поред та четири главна вида исцрпети с њима и оне споредне видове, који их и доводе до свестраног појимања сваког броја. Треба да дођу до окретности у брзом и разумном изналагању било каквих диференција, да би се брже и лакше дошло до јасних појмова код тежих видова, као што је множење, са којим се мора просто да уживи. Нарочито им треба дати јасне и чисте појмове о делењу количина и садржавању бројева. Све то пак тачно извести и до ситница обрадити, није мален посао. Великог труда треба ту. По крај тога, треба ту и довољног времена. Није доста недељу-две дана за сваки број, већ треба ту и дваред толико времена. Па сад кад узмемо прве две десетице за I. разр., онда је очевидно, да смо и ми и ученици досад били живи паћеници.

Држи ли се међутим, да је у II. разр. друкчије и да је лакше, тамо су деца тобоже старија и наметнија и за обуку пријемљивија — и то је велика обмана. Ако ученици нису схватили у I разр. све како ваља, шта можемо очекивати од њих и у II. разр. Овај би разред требало да продужи тамо, где је I. разр. стао и да се у свему усаврши, као и онај. А даје ли се то постићи у данашњим приликама, где тај малишан треба да научи, према пропису, пуних осам десетица?!... Није то тако мало и незнатно, као што неки, мисле. То је осамдесет бројева. То је гомила количина. А да се тих осамдесет бројева, или осам десетица обраде као и оне прве две, колико нам тек ту треба снаге и времена. А где је сад тек прописана

1000 за III. разр., која треба да почива на темељној основи од 1—100 ако смо ради да нам деца изиђу из прва три разреда спремна, како у напаметном, тако и у писменом рачуну. А шта напослетку да рекнемо за прописани безгранични простор бројева у IV. разр. Ово је тако смело узето за овај разред, као да су дотле у њему све тешкоће прешле и ништа нам друго још није преостало, већ само да се винемо, са својим ученицима, у милијуне и билијуне и онда кад пређемо, у V. и VI. разр, да код простих разломака, код талијанске практике, друштвених и сложених рачуна помислимо, да смо савршени. А напред сам истакао какво је то савршенство — јадно и жалосно, које новој школи само углед убија и то га тако убија, да често стару школу пред њу као узор истичемо. А то више не би могло бити, нити би смело тако остати. Рачунска настава, у основној школи, вапије за реформом. Та реформа мора бити из основе, радикална. И народ треба да има од ње и практичне користи, која се рачуном од увек истицала. Нека се њиме развије ум поколењима, али га уједно научимо у истини и рачунати, да може безбриж-није живети у данашњем свету.

Но да наведемо још један разлог, који говори за реформу рачунске наставе у основној школи.

Било је то на почетку нове ере нашег школства, дакле онда, кад је ступила у живот „Школска Уредба“ од 1872. године. Није се могло — да богме — онда ни из близу слутити каква ће судбина бити те нове просвете наше. Па ипак изгледа, да је „Уредба Школска,“ из чисте неке предосторожности, с правом дала школи нашој чисто национални, српски карактер, положивши јој основ на изучавање једино матерњег језика, који је темељац просвети и културном развоју свакога народа. Али црква наша, истичући првашњу превласт своју над њом над школом нашом, истакла је поред матерњег језика у „Ур. Шк.“ још и свој. А тиме је већ наша нова школа, добила други вид, који духу њену никако није одговарао. Но није на томе само остало. Одмах је за тим запао у ту погрешку и то без икакве нужде и тадањи „Наст. план“ (од 1872.) истакавши мимо „Ур. Шк“ и стране језике те тако доби наша српска народна школа потпуно универзални карактер, који нам се потоњих година све више светио.

Доцније је дошло време, да је и држава законским чланком од 1879. год. Увела у обвезу наставу у мађарском језику. Тиме је рад већ био јако отештан. Но у последње време настава у мађарском језику узела је још јаче размере, тако се данас већ и на nižем ступњу тражи осим вежбања у читању, разумевању и говору мађарском, да се и настава у рачуну осим на матерњем језику и на мађарском језику изводи. Међутим наставно градиво остало је исто као и онда, док није било ове тешке обвезе. Таквим захтевима, а према опсежности наставног градива, настава није у стању одговорити. С тога треба учинити оно што смо били дужни давно извести. Редуцирајмо рачунску наставу у границе чисте практичне потребе и распоредимо је кроз разреде тако, да се олакшају тешкоће које данас постоје. Тако ће се у неколико смањити онај напор који данас постоји у наставном раду. А једино тако ће се наставом у рачуну одговорити правој њеној сврси.

Н. Сад.

Т. Костић.

Педагошки преглед.

Француска. Још од осамдесетих година прошлог столећа, у Француској се извело оцепљење школе од цркве. Ово је по цркву у толико теже било, што се држава хиљаду година није старала о школи и све оставила цркви. Само пристанком црквених власти, могао је бити учитељ постављен и решен службе. Рад учитељски стално је био под надзором свештенства, које је могло учитеља уклонити без икакве даље одговорности. Тако стање било је врло тешко по школу с тога пише један француски писац у 18. веку, „село је друштво, чији чланови су сиромаси, незналице и сурови.“ Било је истина на разним архијерејским саборима закључака, да се поправи стање школе, али ти закључци нису се никад извршивали. Само поједине личности стекле су заслуге око унапређења школе; тако је каноник de la Salle 1679. г. основао друштво браће у хришћанској цркви. То је друштво основало изванредан број школа и у њима држало наставу. Пред револуцију 1789. г., ни половина за школу обвезне деце, није имало наставе. У другој половини 18. столећа неке општине већ прихватише отварање школа. Но и где је било наставе, стојала је сасвим у служби цркве; но стварна настава и потребе у животу сасвим су

изостављене. С тога је с разлогом Ришеље у свом политичком тестаменту опомињао, да се школа не остави језуитама на милост и немилост, јер ће та а сва државна звања доћи у руке језуитских васпитаника, а ови иду за другим интересима, а не интересима отаџбине. У народној скупштини једногласно је истакнуо захтев, да настава дође у светске руке; у великом делу оних нацрта, који су били за реформу тражило се, да школа дође под државну управу а учитељско звање да зависи од испита за оспособљење. На жалост ти захтеви нису изведени, јер није било новаца и наставничких снага. И Наполеон I. хтео је да држава управља школом; али он није био противан да свештеници у приватним заводима настављају, а ово је било у опреци са уставом и владом. Заиста су биле издате наредбе о учитељском образовању, школској управи, школском уређењу и др. али и овде је сметало што није било новаца и потребних снага за наставу. Тако је свештенство без велика труда под Бурбоцима опет потпуно овладало школом, с тога је и могао француски министар просвете 1830. г. изнети мутну слику коју даје народна настава у Француској. Год. 1827. било је 54% неписмених међу младићима од 21 године; год. 1833. било је 50% мушких и 75% женских неписмених. Кад је држава, год. 1833. узела у своје руке народну школу, подигла се ова нагло. Учитељски семинари намножили су се н. пр. од 13 на 76. Али под Наполеоном III. црква је опет добила превласт над школом. Год. 1872. од 38.818 учитељица које су припадале конгрегацији, било је само 3816 оспособљених. Слободном наставом (закон од 1850. год.) дигао се број црквених школа, а нагло опао број светских школа. Но тек један мален део народа дошао је до наставе: три четвртине народа остало је необразовано. Од осамдесетих година у 19. столећу, узела је држава школе сасвим у своје руке; од тог доба процветала је школа нагло.

Расправљањем о религијској настави скренута је поново пажња западних педагога на наставу у моралу у француским школама. Настава у моралу полази са тог становишта, да се њоме више него другим којим наставним предметом буди и негује дечје интересовање, јер њоме се морају у ученика развити прави истинити осећаји, који ће бити довољно снажни да га помогну у борби за живот кад дође до не-

воље, а којима ће моћи победити своје недостатке и погрешке. Учитељ треба да изобрази у детета смисао за честитост, да га изоштри, дотера у ред и оснажи. За ово је најмоћније средство изражавање свести.

За таку наставу француски учитељи нису били спремни, с тога је наскоро после проглашења закона о нормалном наставном плану од 1882. г. поникао извештај број помоћних књига за наставу у моралу. То су били саветници и путовође за учитеље, и служили су као упутство за предавање градива у смишљеном и разумљивом облику. Најпознатије су од тих књига оне од Бајера и Компејреа; обојица вреде као ауторитети на том пољу. На доњем ступњу не иде се за тим да се настава у моралу одређује систематски. Овде је она више предпрема за средњи и виши ступањ. На доњем ступњу изводи се она помоћу приповетке, примера, изрека, упоређења и басана. Ни овде, а тако ни на средњем и вишем ступњу, није религија сасвим искључена; напротив она долази свугде тамо где је у односу са моралом. Она се свугде узима са гледишта како је у човечјој природи урођен, а у развијању тога наслања се свугде религија као помагач, јер се у појимању Бога тражи санкција моралној истини. С тога је и у наставном поступку узет један одељак „о дужностима према Богу“, у овоме се изазива дејства пажња према највишем бићу и према вери других људи. Побожност се састоји у тежњи за потпуном честитошћу; најбоља служба Богу је исправност, праведљивост и добра дела и вршење своје дужности. Не треба сметнути с ума, да је настава у моралу била сасвим нешто ново, за које је требало тек изнаћи прави пут, да се при том падало у погрешке сасвим је разумљиво. Недостатак подесне предпреме у учитеља био је последица, да су се учитељи сасвим европски држали писаног упутства; с тога је често настава била сува и апстрактна, а извргла се у напаметно учење моралних поука. Да би се са наставе у моралу уклонило свако вероисповедно обележје, напустило се сасвим учење религиозно-моралног наставног градива по св. писму и псалмима, на место тога узела се модерна француска лирика озбиљно-моралног садржаја. Но и овде је било екстремних захтева; тако је један француски учитељски конгрес (1901.), а тако и конгрес Слободоумљива (1901.) тражио, да се настава у моралу не оснива на вери у

Бога. У књигама за науку о моралу, морал је схваћен у Кантовом смислу; према томе религија је резултат моралне тежње. С тога се у тим књигама наука о религиозним дужностима ставља на крају науке о моралним дужностима; појам о Богу и бесмртности душе, налазе се само као потребе практичног разума. „У свему мора се признати, да о неком непријатељству наставе у моралу, против религијске наставе, нема ни спомена“ — вели свештеник Отт. Мора се имати на уму, да је француски школски закон осамдесетих година, реакција притиску католичке цркве, која је дотле школу у Француској била сасвим овладала и експлоатисала у политичке сврхе; требало је да се та сила сруши. „Уз то долази и та чињеница, да шири кругови француског народа, већ давно не само да се разишли с црквом, него и са вером, а и у овоме црква није без кривице.“ (Отт) ово је довело до једностраности, која је штетно утицала на ствар; тиме је дошао у погрешан одношај нарочито морал према вери.

О продужном образовању омладине која сврши школу, и одраслих постоје у француској течајеве за омладину и за одрасле. Таких течајева било је 1905—1906. год. 47.330, и то 29.872 за младиће и људе и 17.458 за женске. Осим тога су разна удружења (радничка, за образовање и т. д.) приредила 6000 таквих течајева. Највише таквих течајева за народно образовање приређено је у департману париском и лијском. 530.000 слушалаца било је уписано; а око 730.000 редовно их је и успешно похађало наставу. Пређашњи течајеви за забаву и разоноду, све више и више добивали су облик редовног даљег образовања, а извођени су према економским потребама појединих крајева. Они спремају за пољопривредни, индустријски и друштвени живот. У продужним течајевима за девојке, од неколико година амо, учи се и о домазлуку, науци о здрављу и о женском ручном раду.

Друга је важна установа течајеви за војнике. У свима већим гарнизонским местима, вредни учитељи у споразуму с војничким властима, приређују течајеви за неписмене. На тим предавањима раде и вреднији официри као учитељи. Осим тога постоје јавне читаонице за мушку и женску омладину, која је свршила школу. Оваких установа има и по мањим местима. За њих је највеће интересовање. На састанцима

се чита појединце и са подељеним улогама, вежба се у читању у кору и декламовању. Градиво за читање узима се из најбољих француских писаца: Молијера, Росина, Корниља, Рабле-а, Ига Еркмана-Шатријана, Доде-а, Лотија, повесница рата 1870—71. од П. и Б. Маргерита, Жорж Санда и др. Још постоје у француској народни састанци. Ово су јавна предавања за народ; год. 1905-06. било их је 90.000. Број слушалаца је око три милијуна. На овим предавањима најбоље се допадају предавања из земљописа са сликама, уз то предавања ужег повесничког значаја, а на селима предавања из пољопривреде. Ова предавања уобичајена се већ и у војсци. Око 200 официра држе предавања, пред многобројном војничком публиком, из савремене повеснице, земљописа и о алкохолизму; народни учитељи позивају се да држе предавања у касарнама. Око 2500 удружења за образовање, раде нарочито на стручном образовању деце која су свршила школу. У већим варошима уче и стране језике (енглески и немачки), а странцима се радо предаје бесплатно француски језик.

Народни универзитети, који су у Данској и Енглеској добро напредовали, не могу добро да се развију у Француској. У њих је ушао страначки спор. Свака странка хоће да јој ти универзитети буду расадници страначких идеја, те их у том правцу злоупотребљава, а тога су многи од тих универзитета постали неспособни за живот. У свему се види, да кроз сву наставу и образовање у Француској струји бујан, свеж живот.

Школа и Настава.

Рад комисије за израду закона о народним школама у Србији. У неколико седница својих, које је до сад држала комисија за израду новог школ. закона, вођене су дискусије о појединим начелним одлукама које треба да уђу у нови закон.

До сад су донесене ове одлуке. Прво о задатку нар. школа. Већином гласова одлучено је да задатак нар. школа треба да буде „да васпитањем у српском духу даду омладини општу основу за живот и даље усавршавање, те да може активно учествовати у раду на националној култури и остварењу националних идеала. Постоји и одвојено мишљење да треба задатак осн.

школа да буде: „да васпитањем омладине у српском духу спремају исту за грађански живот.“

О томе каквих врста нар. школа треба да буде постоје 2 гледишта једно је гледиште: народна школа је: основна и продужна. Друго гледиште је: народне школе су: забавишта, осн. школа, продужна школа, школа за народ и повремени течајеви.

Учитељство.

Конгрес словенског учитељства у Прагу 1908. год. Овог лета одржаће се у Прагу Конгрес словенских учитеља. Браћа Чеси чине припреме да конгрес буде на угледној висини својег рада, да осветла име Словенству и подичи га пред странцима, а да буде од стварне користи по просветни напредак словенски.

Комисија која је изабрана да учини припреме за конгрес саставила је програм конгреса. Конгрес ће се одржати 9. јула по н. к. о. г. Састанак гостију одржао би се тога дана у вече на Жофину. У понедељак 10. јула пре подне свечано отварање Конгреса и реферат „О народном васпитању.“ По подне рад у секцијама. У вече свечана представа у народном позоришту: Сметанина „Продана Невеста.“ У уторак 11. јула, евентуалан завршетак рада у секцијама. Примање предлога секцијских у пленуму. По подне: Заједничка посета изложбе. У вече: филхармонијски концерт. У среду 12. јула, главна скупштина заступника Учитељских Удружења. По подне: Главна скупштина Савеза словенског учитељства, конституишање и реферат: „О задаћи и сврси Савеза Словенскога Учитељства.“ — Скуп абитуријената учитељских школа из год. 1908. — Главна скупштина „Коменског.“ Увече: Свечани приказ у позоришту на Виноградима. — У четвртак 13. јула: Излети на Карлштајн, Кутну Гору, лађом на Мелник, до завода др. Фр. Хамзе у Лузењ. — У петак 14. јула: Разгледање Прага. Даље појединости саопштиће се посетиоцима штампаним објавама

У погледу главне теме: „О народном васпитању“ раздељен је рад овако: О општем погледу питања о народном васпитању, реферисаће у пленарном одбору конгреском председник чешког учитељског удружења Јосиф Черни. Затим

ће се конгрес поделити на три главне секције. У I. секцији расправљаће се питање: „Појам народности и значај њен по васпитање, референт је **Јосиф Хавлик**. Осим тога ће бити два подреферента за а) еродност, заједничке одлике народа словенских, живот, рад и борбу народну; б) научно разлагање о народности с обзиром на биологију, психологију и социјологију. У II. секцији расправиће се питање: „О народном васпитању у школи,“ референт председник школског одбора Заједнице Учитељских Удружења у Чешкој **Ф. В. Моравец**. Осим тога ће бити три подреферента за питања: а) о заједничком духу у настави, б) утицају народа на школу, в.) уређење наставних предмета, основе и уџбеника у народном духу. У III. секцији расправљаће се питање: „Народно васпитање ван школе.“ Референт је председник Заједнице Чешких Учитељских Удружења за Шлеску **Ш. Немец**. Осим тога три подреферента за питања: а) васпитање у породици за друштво и даље народно самообразовање, б) научно и уметничко разлагање о образовању, в) интересовање јавности о питању народног образовања.

Поједини реферати ће бити штампани и разделиће се учесницима конгреса.

На скупуштини за констативисање реферисаће се: „О задаћи и сврси Савеза Словенског Учитељства“. О задаћи Савеза међу учитељством реферисаће **Б. Скала**, а о задаћи Савеза у народу, реферисаће **Матија Хајни**, који је и српском учитељству познат са своје заузимљивости у упознавању чешког учитељства са српским и осталим јужнословенским школским и учитељским приликама.

Распоред овога рада за конгрес приказује нам и ту браћу Чехе, као озбиљне и спремне раднике на просветном пољу, на које треба да се угледамо. Само таким истрајним радом могу се постићи успеси, који доносе користи општем напретку једног народа, а служе му на понос да има таквих просветних радника. На тај значајан дан, кад ће се из свију крајева словенских окупити учитељство у Прагу, требало би да наше српско учитељство буде заступљено у угледном броју. Ми се надамо да ће тако и бити!

Практичне обраде.

Поступак при плетењу женске чарапе.

Лекција за III. разр. женске основне школе.

— Катица Михајловић, учитељица у Сенти. —

(Свршетак.)

Смањива се обрнуто на све четир игле. Смањива се на првој и трећој игли с леве стране, а на другој и четвртој с десне стране. Дакле треба смањивати. На којим иглама смањујемо? Како се смањује? Где смањивамо на првој и трећој игли, где на другој и четвртој? После прва и другог смањивања обилазимо двапут равно, а после до краја по једанпут. Колико пута обилазимо после првог и другог смањивања? Колико после осталог? На првој игли плетемо равно док нам на крају не остане четир петље. Онда две заједно сплетемо обрнуто а последње две равно. На другој плетемо две равно, за тим две заједно обрнуто, а остале до краја равно. Тако се ради и на трећој и четвртој игли. Колико пута ћемо сад обићи равно? (Два пут.) Па опет тако исто радимо док нам не остане по пет петљи на свакој игли а онда завршује се чарапу.

Завршетак чарапе.

На четврту иглу сплети равно петље са прве игле. Почни! Је ли готово? (Јесте). Сад почни другу иглу и на ову петље са треће игле. Почни! Је ли готово? (Јесте). Сад имамо само две игле и на свакој по десет петљи. У десну руку узми трећу иглу. Почни! 1. Иглу кроз прву петљу прве игле за тим кроз петљу друге игле промолиш. 2. Памук намоташ. 3. Иглу с памуком кроз обе петље провучеш. 4. Петље са прве и друге игле спусти. Сад на трећој игли имамо једну петљу. Даље! Тактујем 1. 2. 3. и 4. Је ли готово? (Јесте). Сад на трећој игли имамо две петље; сад прву петљу преко друге превучем и скинем, тако да само на трећој игли опет само једна петља остане. Тактујем даље до последње петље. Сад памук намотам и одкинем и кроз петљу провучем и затегнем. Затим се провуче крај иглом на налицје.

Е, сад сте свршили чарапу! Сад ћемо да сравнимо чија је најлепша урађена и најчистија. Јер није довољно само да нешто урадимо, него морамо пазити да нам рад чист и уредан буде. Покажи ми Надо твоју чарапу! и т. д.

Дакле, сад свака има по једну чарапу. Можете ли је обути? Обути је можете на једну ногу али ће вам друга остати боса с тога морате оплести још једну таку исту чарапу за другу ногу. Како зовемо две чарапе заједно? (Један пар чарапа.) Дакле свака ће оплести још једну чарапу, да има пар чарапа.

После тога поново се испитује. Колико делова има чарапа? Које су делови чарапе? Од колико петљи смо почели чарапу? Како смо плели ивицу? Колико пута смо обишли у ивици? Како се плете лист? Шта се пружа дужом листа? На што је шав. Колико делова има лист? Колико пута обилазимо у горњем делу. Какав је средњи део? На којим иглама се смањива? Колико пута смо обишли између смањивања? Колико пута смо смањивали? итд.

Општа правила при плетењу чарапе.

Колико петљи смо начинили на свакој игли у почетку чарапе? (32.) Колико је то петљи свега на све четир игле? ($4 \times 32 = 128$) Да ли би та чарапа била добра за сваког? Има коме треба већа, а има коме треба мања чарапа него што је ова. За већу чарапу мора се узети више петљи а за мању мање. Ако би неко хтео дужу чарапу од ове, то ивицу и горњи део листа може направити дужи. Ивица м же бити још једанпут оволика, а горњи део листа може бити и два и три пута дужи, према томе, колико дугачку чарапу ко хоће.

Ко зна једну чарапу оплести тај ће знати плести и већу и мању само мора пазити на ова правила:

Ивица се плете толико пута унаоколо, колико петљи има на једној игли. (Може и још једанпут толико.) Горњи део листа плете се опет толико пута у наоколо као и ивица. (За чарапе преко колена плете се много дуже.) У средњем делу листа толико пута се смањива док се не изгуби код велике чарапе до близу једне трећине, а код дечије чарапе једна четвртина од укупног броја петљи. У доњем делу листа толико пута обилазимо колико петљи има на две игле после смањивања. У првом делу пете толико редова плетемо, колико је петљи било на једној игли у почетку чарапе. При завршивању пете толико петљи оставимо на крају за смањивање, колико је било на половини игле при почетку пете.

При почетку стопале на првој и четвртој игли дотле смањивамо, док не остане толико

петљи, колико има на другој и трећој игли. У средњем делу стопале толико пута обиђемо колико петљи има на две игле.

Ово су општа правила, која морамо у виду имати при плетењу чарапе. Од њих се може где кад и одетупити, но то ћете моћи док више чарапа оплетете, те се боље извежбате.

Из школске самоуправе.

Нови епархијски школски надзорници. Народни црквени сабор који је одржан у Ср. Карловцима 1906 - 1907. године изабрао је за епархију бачку и будимску за епарх. школ. надзорника Кузмана Миловановића учитеља у Н. Саду. За темишварску и вршачку епархију Миту Клицина учитеља у Вршцу, а за епархије у Хрватској и Славонији Милана Манојловића проф. у учит. школи у Гор. Карловцу.

После дугог отезања напослетку је дошло и до потврде изабраних надзорника, али само за бачку будимску епархију и за епархије у Хрватској и Славонији. Избор за епархију темишварску и вршачку, министарство није прихватило, те ће тамо како изгледа и на даље остати као привремени надзорник Љубомир Лотић учитељ из вел. Кикинде.

Учитељство је стојало од ранијих времена на том становишту, да за школске надзорнике треба бирати људе, који осим добре теоријске спреме имају и добру практичну спрему. С једне стране учитељство може бити задовољно овим избором, јер се ипак признало, да је оправдан захтев учитеља, да се из њихове средине бира школски надзорник. Но овај избор требао је бити од јача утиска на учитељство, да није било неких диференција које су још у свежој успомени учитељства. Можда ће садашњи надзорник К. Миловановић, који се ангажавао у тим диференцијама против учитељства, поправити у току времена ту своју неправилност, коју је учинио према својим учитељским друговима и учитељској ствари, и свој м правилним радом обвезати учитеље на знатније симпатије. Ми радо верујемо у то, јер ће му се у новој дужности дати често прилика да то учини.

Сад дакле, имамо из учитељског круга сва три епарх. школ. надзорника. Дужност нам је свима, да их у раду што боље помажемо, како би рад на унапређењу основне наставе био што

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

успешнији. Тиме ћемо темељно доказати, да смо стварно појимали важност оног учитељског захтева, да школ. надзорник треба да је из круга практичних учитеља. Љубомир Лотић је то својом сиремом и радом већ и показао, а надамо се да ће то учинити и нови надзорници Миловановић и Манојловић.

Школски Савет одржао је своју седницу 3. 4. 6. 8 и 9. априла по н. к. о. г. Између осталог рада прибележићемо за сад ова решења и означити о њима своје мишљење. Једно од тих решења је: „Позвати су епарх. школ. одбори и управе учитељских и виших двојачких школа, да најстрожније настоје око извршења 17. §. дисциплинарних правила, по којем су и вероисповедни учитељи дужни редовно полазити цркву, те да о томе Шк. Сав. извештај поднесу.“ Право је да сваки своју дужност уредно обавља. Озбиљан раденик ће то чинити и без тих најстрожијих настојавања, а неозбиљан ће и поред најстрожијег настојавања опет покушавати да то настојање обиђе. Но истицањем оваких настојавања, Школ. Савет даје полета оним вечитим процесцијама по појединим општинама, да и учитеља који одговара и тој својој дужности, тужакају ма и по некад само изостао од те дужности, па ма то било и из веома важних разлога. С тога држимо да није требало васкрсавати она прошла времена, кад се по општинама стварало безброј размирица између учитеља и оних, који траже длаку у јајету и тужакају се за свашта. Сазна ли се само у ширим круговима за ово решење, биће сваки час неоправданих пријава, које ће само стварати злу крв. Друго је нешто притећи на дужност оне, који намерно неће да је врше како треба, али оваким решењем ствараће се неприлике и онима, који се не носе само том мишљу, како ће измаћи од које своје дужности. Зато држимо да ово решење, овако какво је, није корисно по саму ствар, јер ће га многи извршни орган, а и неорган на зло употребити.

Друго је решење: О учитељском приватном занимању. Између осталог донето је решење: „да се затражи мишљење школ. референта о учитељима чије би приватно занимање могло дотичног учитеља довести у одвисност (то је хрватски израз, српски се каже зависност. Ур. Шк. Гл.) према страним властима; даље је решено, „учитељи који издају или уређују или су влас-

ници каквог листа, позвати су да морају по један примерак стално подносити Школ. Савету; уједно је наређено, да се и за власништво листа мора искати претходно дозвола Школ. Савета“. Овака решења не дишу сувременим духом. Ако Школ. Савет чува својег учитеља у његову приватну занимању, да буде независан према страним властима, онда треба да се у томе одржи доследност, па да се слобода учитељева у приватном животу очува и према својој власти, разуме се све дотле, док је то занимање учитељево на оној моралној висини, која одговара васпитачком позиву. Међутим из даљег решења не види се то становиште. Изгледа, да је свеједно бавио се учитељ књижевношћу у својој струци или бавио се агентуром, поштарлуком, касирством или чиме другим што још јаче одудара од педагогије. Некад се у нас није нимало водио рачун чиме се учитељ бави, данас, пак, иде се даље него што треба. Решење Шк. Сав. одговорило би бар у главном својој сврси и сувременим појмовима о личној слободи, да је из тог својег оквира изузело књижевност и то ону, која стоји на висини просветног задатка. Овако се и учитељи упућују на анонимност, која и без нас већ јак цвета по нашим дневним листовима, и безобзирно напда све што њој лично није по вољи, па ма то иначе било корисно по општи просветни напредак. Нарочито држимо, да би било напредно изрећи, да под ту цензуру не потпадају они радови, који се баве основном школом и народном просветом. Данас већ и ђаци смеју публиковати своје умне производе, без дозволе својих учитеља, па ваљда је онда сувремено да и учитељи могу без претходне дозволе радити на књижевном пољу. Та они таким радом користе нашем општем просветном напретку, а себе често материјално штете. Па зар и за такве жртве треба тражити дозволу!

Још је Шк. С. решио, да учитељи који издају, уређују или су власници каквог листа, морају по један примерак стално подносити Шк. Савету. Така терминологија не звучи примамљиво. Јер, сваки онај који неће од своје добре воље, сутра ће наћи начина да не мара, само ако му се прохте да изађе испод тог морања. Време би, дакле, било да се једном напусе и стари бирократизам, те да се што мање развија рад Шк. С. на тим негативним и императивним принципима, а што више на позитивним

и на дидактичним, јер је то главни смисао рада сувремених просветних органа.

Извештај о стању школа у епархији темишварској.

за год. 1904—1905.

(Наставак.)

4.) Темишварски срез. Држао седницу у Чакову 2. (15.) јуна 1905. год. После поздрава шк. реф. са опширним излагањем великих дужности нар. учитеља у школи и народу и после свршених текућих послова предавао је Ђура Терзин учитељ у фабрици О методу за предавање библијских приповедака. Радивој Петровић, учит. чаковски расправљао је О начину предавања рачуна у I. разр. У свези са тим привр. школ. референт држао је практично предавање из рачуна у I. разр, уз примену досадашњих начина нарочито с применом саме деце, која се према дотичном бројном простору изводе ван скамија. Агна Јовановићева, учца из Дињаша предавала је из круга Очигл. наставе за I. разр. и то о скамији. У погледу неуредног похађања школе решено је, поднети представку сл. Е. Ш. Одбору, да се посебан кукурузњи одмор не допусти у оним опћинама, где школе не почињу 1. септембра и да се уважањем школарине за предавање науке о вери и срп. језика на основу 49. §.-а Шк. Уредбе отежава прелаз наше деце у стране школе. Вођени су по рефереди школ. референта слободни разговори о разним питањима наставне и васпитне природе и ту је закључено, да се уведе једнакост у методским изразима код рачуна; да се у целој настави свагда и васпитна страна истиче и да се негују нар. умотворине боље него досада. Затим је такође по рефереди школ. референта вођен разговор о савременом стању нашега народа и закључено је, да учитељство вредно помаже економско, здравствено, морално и културно стање народно у сваком погледу. На питање: Где да стоји учитељица у цркви? решено је, да свугде остане тако, како се где затекло. И овај збор усвојио је привремено пословник арадског школског среза.

Са сваког од ових зборова поздрављен је и високопреосвећени госп. Епископ др. Георгије Лелић, а високопреосвећени госп. Епископ брзојавно се захвалио збору на поздраву и дао свој архијерејски благослов.

На сваком збору бивало је и наше епископске публике, која је с великом сањом пратила ток зборових и много се и користила поукама, које је тамо чула. Многи родољубиви наши Срби и Српкиње присуствовали су и заједничким ручковима о овим зборовима где је се чуло са обе стране и лепих измена мисли у здравицама. Још је учитељство лепим складним појањем приликом призивања св. Духа у св. храмовима, а и по неком лепом црквеном или световном песмом о заједничким ручковима такође утецало на срце и душу присутних, што такође има вредности и важности.

Расправљање на зборовима свугде је текло достојанствено и тоном братским и другарским.

Осим дневног реда сви зборови су при крају још углављивали дневни ред и одређивали место идућем састанку.

Из свега овога види се, да ови епископски зборови испуњују лену задаћу и да су од користи и по учитељство и по народ.

Једно није добро код ових зборових, а то је, што по броју чланова нема међу њима, тако рећи, никакве саразмере. Вел.-Кикиндеки срез има са новим местима, која ће се наскоро отворити 90 чланова а остали имају овако; Арадски 44 члана, вел. бечкеречки 42, а темишварски само 28 чланова. Бољом саразмерном поделом овом би се лако дало помоћи.

16. Школске зграде.

Докле има у епархији веома лепих школских зграда дотле неке зграде не одговарају своме позиву. Тако нису по пропису дворнице школске у Торњи, Нађлаку, Дески (женска школа) Тур. Кањижи (жен. шк.) Санаду у (жен. шк.) Моноштору, Нађфали (ж. шк.) Кетфељу (ж. шк.) Мехали, Малом Бечкереку, Парцу, Гаду, Ђиру, Иванди, Соки, Товладији, Краљевцу, Лукаревцу, Камер. Св. Ђурђу, Нов. Вечеју, (мушка шк.) Бочару, Тиса — Хишошу (једна ж. шк.) Тиса С. Миклошу (ж. шк.) Срп. Боки (и мушка и ж. шк.) Канаку, Ченеју, (мушка шк.) Као што се види још у доста места није младеж народна смештена у достојне дворнице. Само мало више љубави и пожртвовања према школи, па би се и ово набрзо поправило.

И учитељских станова има врло много неуредних, а и ту да је мало само пожртвовања, па би и то у ред дошло.

17. Издаци на школске сврхе.

Многе општине су утрошиле овеће суме на своје школске зграде и на учила и намештај или пак на подмирење различних потреб за децу. Споменућемо оне, које су имале овећих издатака. Тако су издале ове општине; Вел. Кикинда на шк. књижицу 150 кр., на књиге сиротој деци 235·54 кр.; Карлово на одело сиротној деци 132 кр.; Врањево одело 359 кр., Башихид на учила 160 к.; Куман на зидање шк. зграде 5000 к. и 150 к. на одело; Фабрика на учит. стан и школско дворницу 550 к. на одело 120 к. Деска на одело 100 к. Ђала на школ. зграду и учит. стан 1050 к. на учила 150 к. Срп. Итебеј на школ. зграду 800 к. Срп. Арадац на шк. зграду 1900 к.

18. Промене у учитељском особљу.

У Јозепову умировљен Гавра Поповић, дошао Александар Дридарски; у Тиса Хиђошу на новоустановљено место дошла Милена уд. Продановић у привр. својству; у Срп. Падеју дошао на место Душана Бешлића, Василије Стакић; у Карлову на место умрлог Тодора Ђукића пристављена привр. Даринка Удицкова; у Врањеву умировљена Јелена Јовановићева, дошла Стефанија Арадскова а на новоустановљено место Милисава Бранковићева; у Меленцима пристављена у привр. својству Јулијана Т. Јовановићева; у Бочару привр. Душан Грујић; у Фењу на место Љубице Азуцке дошао Мирослав Бугарски у привр. својству; у Рудни дошао Душан и Марија Матић привр; у Камер. Сен. Ђурђу дошла у привр. својству Анђелија Остојић; у Гад на место Уроша Дридарског дошао Јован Симић, привр.; у Нађлаку пристављена Јулијана Чабдарићева привр. у Мунару дошао Миленко Јегдић, привр.; у Срп. Чанади пристављен на место умировљеног Милића Живића привр. Миладин Туторов; у Арад — Гају на место Душана Поповића пристављен привр. Ђорђе Алексијевић; у Варјашу на место умир. Софије Вујичића дошла Зорка Шајковићева; у Моноштору на место Милке Лунгулове привр. Емилија Обрадовићева; у Батају дошла Милка Лунгулова; у Срп. Итебеју на место Стеваније Арадскове дошла Иљинка Бајина; у Ст. Ченеју на место Нестора Божиног пристављена привр. Емилија Плавшић; у Шурјан дошла Драга Драгојева Калејски; у Кечу дошао Стеван Симић; у Кетфељу на место Христине Ђорђевићеве дошла Јелисавета Стојановићева;

19. Некоји статистички подаци из угарске државне статистике.

При руци нам је последњи угар. статистички годишњак за 1904. год. што га издаје угарско средишње статистичко звање. У овом годишњаку пуно је веома важних података о сваковрним огранцима државног и јавног живота и сви нам дају врло поучну слику о свему томе а нарочито они подаци, који се односно на наш народ.

Нас се овде могу тицати само они подаци, који се на школе односе, те ћемо најважније да извадимо из тога годишњака и да их донесемо овде.

Има у нас много мислених људи, који ће по тима подацима моћи правити упоређења о нашем стању и нашим приликама у школама.

Из старине остала нам је поука, да је историја учитељица животу а у последње време пак све се више истиче, да је статистика канда још више учитељица животу. Без статистике данас никуд ни маћи. Она нам је мерило, да ли идемо напред или натраг а мерило уједно и томе, како, стојимо према другим народима и међу њима.

Нар. цркв. Сабор од 1902. године установио је српско статистичко звање. Надати је се, да ће и ово звање што пре почети издавати своје годишњаке и то ће бити за нас врло важни подаци да се боље упознамо и у напредак подстичемо.

У угар. статистичким подацима прати нас већином та непријатна судба, да неможемо да се нађемо у њима. Наиме, кад је говор о народностима и кад се донесе подаци о нама, нас већином стрпају под заједничко име: Срби и Хрвати (szerb — horvát) а кад је говор о вероисповестима, онда нас стрпају под православне (göög — keleti) заједно с Романима. Тако се онда не може да сазна наше стање.

Високославни Школски Савет могао би помоћи томе тако, када би се обратио представком на високо краљ. угар. министарство црквених и просветних послова, да у будуће у свима статистичким подацима посебно истиче нас и као народ и као вероисповест.

И ако ћемо доћи до података из властита свога статистичког звања, ипак ће нам свагда добро доћи, да можемо видети и оне податке, што их државно статистичко звање о нама доноси.

Ево тих података:

20. *Кратак преглед о народном стању у епархији у 1904/5. школ. години.*

У наред изложеноме види се слика нашег просветног стања у 1904/5. школ. години и то у погледу основног школовања.

Као још један огранак тога стања треба да споменемо школске књижнице, које би по школској уредби требало да има свака школа, те да и оне припомажу ширењу просвете, поука и врлина у нашем народу, Но ма да је и у овом погледу и од стране надзора усмено и од стране Е. Ш. Одбора решењима све и сва чињено, да се књижнице где их нема оснивају, а где их има умножавају и да се и књиге што више дају народу на читање, ипак је још доста далеко од оне мете, да се може рећи, е то стање задовољава.

Креће се, креће напред, те шат дођемо једном до тога, да можемо рећи, да стање у томе погледу може поднети.

Других завода за ширење просвете у епархији осим основних школа и забавишта немамо. Ни гимназије, ни учит. школе, ни више девојачке ни трговачке школе, никаквог уметничког завода, а да је било среће, те да се место вечитог празног трвења о томе водила брига, могли смо још много што шта имати за то педесет хиљада српских душа у епархији.

У друштвеном животу шириоци су просвете читаонице и певачка друштва, а и женске задруге, којима је циљ просветно хуманистички, допринашале су приређивањем забаве такођер, да се шири смисао за просвету па и сама просвета у народу.

(Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ.

Спомен учитељске омладине Матавуљу. Приправничка дружина „Натошевић“ у Сомбору приредила је на Цвети, 6. (19.) о. м., у дворници српске учитељске школе свечану седницу у спомен покојном српском књижевнику Сими Матавуљу. О покојнику је на тој седници говорио приправник Јован С. Бендић, а из дела му читао приправник Исидор Давидовац. Осим тога је приправник Јосиф Јанков говорио о Бранку Радичевићу а приправник Ј. Петровић читао неколико Бранкових песама.

Забава у корист школе. Српска омладина у Јозефову под управом учитеља А. Дридарског

приређује други дан Ускрса о. г. забаву у корист тамошње школе. Хвала Богу кад и то видимо. Сваки час читамо да учитељи приређују забаве или купе прилоге на нешто двадесетпето, а на школу, коввикт и друге своје установе заборављају. Право је да се почну више сећати својих усанова, јер и онако се учитеља и школе слабо ко сећа.

Промене у учитељству. За учитеља у Сенти изабран је досадашњи привремени учитељ Емил Херцег.

Потврђена за сталну учитељицу. Олга Коларова, привремена учитељица на комуналној школи у Уљми, потврђена је за сталну учитељицу у истом месту.

Виша грађанска школа у Петроварадину, приредила је недавно велики концерт у корист ђачког научног путовања у Загреб. Концерт је имао лепа морална и материјална успеха.

Учитељска штампарија. Хрватски учитељи у Загребу, намерни су да оснују штампарију. У ту циљ ишли су Јосиф Кирић и Степан Широла уредник „Škole“, да се информишу о томе у Љубљану код браће Словенаца, који су прошле године основали учитељску штампарију. Тако ће и хрватско учитељство доћи до своје штампарије, до које су Словенци дошли прошле године, а ми Срба у Митрполији ове године.

Педагошка академија. У мађарским педагошким круговима расправља се питање и сад се већ више учасника у томе питању изрицало, да би ради даљег и усавршенијег образовања учитељског, ваљало створити педагошку академију. У немачким педагошким круговима ово није новина, јер је то питање потегнуто већ од више година. Нарочито је о томе писао многе чланке и брошуре Др. Рихард Сајферт, професор учит. школе, који већ од дужег времена ломи копље за реферисање учит. школа. Лепо је што је ова мисао заталасала и мађарске педагошке кругове, те ћемо о резултату овог расправљања извести у своје време и читаоце нашег листа.

Румунске школе у Арадској жупанији. Арпад Варјаши, кр. школски надзорник, поднео је извештај жупанијском управном одбору Арадске жупаније, да су румунски учитељи поднели молбу министру просвете, у којој моле, да им министар из свог буџета изда извесне своте у име петогодишњих доплатака. На ту молбу, донео је

жупанијски управни одбор одлуку да ће само у том случају поднети ту молбу министру просвете са препоруком ради одобрења извесне своте, ако румунски учитељи у својим школама покажу успеха у учењу мађ. језика. У том смаслу је поднета и представка духовној власти румунске епархије

Државни школски надзорник је после овога поднео још и тај извештај, да се у румунским школама још не учи мађ. језик. На ову чињеницу, скренута је пажња духовне власти од стране жупанијског управног одбора.

Учитељи за слепе. У Бечу је започет течај за учитеље слепих. Течај ће трајати шест недеља.

Дански министар унутрашњих послова Сигурд Берг, син је учитељски. Његов отац као посланик државног сабора, стекао је много заслуге за домовину. У спомен своме оцу министар Берг са својим братом поклонили су 50.000 К данском учитељском друштву. На дан смрти њихова оца, делиће се од те своте припомоћ учитељским удовицама, а делиће одбор учит. удружења.

Педагогија у Америци. У Америци има 23 свеучилишта, на 20 свеучилишта предаје се педагогија, а од тих само два свеучилишта имају по једног професора за педагогију, а сви остали више. На Columbia универзитету издато је 1898. само 20 педагошких диплома а 145 лекарских, год. 1906. издато је на истом заводу 152 лекарске дипломе, а 376 педагошких.

Белгијска учитељска школа у Hainantu удешена је тако, да се пре две године уче само опште науке, а друге две године само педагогија. Сваки професор дужан је поучавати ђаке у методици својег предмета и практички их уводити у своју струку. Баца се спремају за све врсте школа од забавишта до народних универзитета и за школе за ненормалну децу. Уз школу постоји завод за педагогију и недотехнику. Ту се изводе покушаји о физичком, психичком и моралном стању за нормалну и ненормалну децу, а све то раде учит. приправници и приправнице под управом гђе др. Јосејка, која управља психолошким лабораторијумом на бриселском свеучилишту.

Нове књиге.

Нотни Зборник црквених песама и три литургије у 4 гласа, за мушки збор прибрао и издао протопр. Ј. Живковић проф. у богословији књига I. Н. С. Шт. Ђ. И. 1908. К. 8.

Препоручујемо ово дело браћи учитељима и учитељским приправницима, Свака школа и црква треба да га набаве. У учитељске школе требало би га завести као школеку књигу да се једном оне куке и вериге, по којима се учило велико појање, оставе ad acta.

Српска Читанка (латиницом) за IV. р. срп. осн. школа средили Павле Чонић и Славко М. Косић. учитељи. Мостар 1908. Пахер и Кисић. 80 пара.

 Молимо оне читаоце, који не мисле послати претплату на „Школски Гласник,“ да нам пошљу лист натраг.

— Фабричко — **ЧОЈЕ** велико стовариште

ф. Мешал, у Либерцу (F. Mettal v Libercu)

I. чешки хришћански завод, развио је најновије штофове сваке врсте. Штофове за сокола, ватрогасце и др. П. п. занатлијама кројачима угледне муштре шаље бадава. Најјефтинији избор за куповање. 1—10

ВИЈОЛИНЕ

с кутијом и омотачем

$\frac{3}{4}$ или $\frac{4}{4}$

К 9' — 11' — ; 14' — 16' —

Haisla

у кутији с омотачем

бр. 0 за 19 К	lit. А за 50 К
бр. 1 за 21 К	lit. В за 50 К
бр. 2 за 25 К	lit. С за 80 К
бр. 3 за 30 К	lit. D за 100 К
бр. 4 за 40 К	lit. E за 130 К

V. F. Cervený и синови,

ц. и кр. дворска фабрика инструмената за свирку у Крајевом Грацу (Königgrätz)

Најпотпунији инструменти за свирку од дрвета и од метала.

 Молимо не заборавите послати претплату на „Школ. Гласник.“